

GÜNEY AFRIKA CUMHURİYETİ EKONOMİSİ VE RAYLI SİSTEM YATIRIMLARI

Dr. İlhami Pektaş

Serbest piyasa ekonomisine sahip Güney Afrika Cumhuriyeti, gelişmekte olan pazar konumundadır. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi 1994 yılında demokrasiye geçişle birlikte gerçekleşmiştir.

Yüzölçümü 1.219.090 km² nüfusu yaklaşık 57,7 milyon olan Güney Afrika geçen 10 yıl içinde diğer Afrika ülkeleri ile ticari ilişkilerini çok geliştirmiştir. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ihraç ürünlerinin büyük bir bölümü imalat sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Başlıca sanayi dalları, madencilik (Dünyanın en büyük platin, altın ve krom üreticisi), motorlu taşıtların montajı, makine-teçhizat, çelik ve demir-dışı metaller, tekstil, gemi bakım-onarımı, kimyasallar, gübre ve işlenmiş gıdadır. Maden cevherleri ihracatı toplam ihracatının %12'sini teşkil etmektedir. Maden cevherleri ihracatının yarısını Çin ithal etmektedir. Tarım ürünleri ise sadece küçük yüzdelik rakamlarla ifade edilecek seviyededir.

Afrika'nın Nijerya'dan sonraki ikinci büyük ekonomisine (GSYİH) sahip olan Güney Afrika Cumhuriyeti, bankacılık altyapısının, bilgi-iletişim imkânlarının, ulaştırma ve lojistik ağlarının gelişmişliği gibi konularda öne çıkmakta; hukuki altyapısının gelişmişliği ve yatırımcılara ulusal mevzuat çerçevesinde sağlanan koruma da önemli bir güvence unsuru olarak ortaya çıkmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti, ülkemiz ürünleri için Sahra-Altı Afrika'da en önemli hedef ülke olarak ortaya çıkmakla beraber, pazara giriş, Asya ve Avrupa Birliği ülkelerinin pazara girişteki rekabet avantajı, sanayi altyapısının halihazırda gelişmiş olması ve piyasadaki yerleşik ilişkiler nedeniyle bazı zorluklar içermektedir. Türkiye'nin Güney Afrika Cumhuriyeti'ne ihracatı 534 milyon USD iken ithalatı 1.382 milyar USD. Yani Güney Afrika Cumhuriyeti ile yapılan ikili ticaret, Türkiye aleyhine açık vermektedir.

GAC'nin Türkiye'ye ihraç ettiği ürünlerin başında altın, santrifüjler, kömür, motorlu taşıtlar, demir, krom vb. maden cevherleri, alüminyum, demir-çelik ürünleri, balık unu/yemi gelmektedir.

GAC'nin Türkiye'den ithal ettiği ürünlerin başında motorlu taşıtlar ve parçaları, mineral yakıt ve yağlar, kauçuk (oto lastikleri), halılar, şekerleme, bakır teller, makineler ve aksesuarlar gelmektedir.

Ülke ekonomisinin durumu;

GSYİH (Nominal) (2018 IMF):	368 milyar USD
Kişi Başına GSYİH (2018 IMF):	6.380 USD (Nominal); 13.680 USD (SGAP)
GSYİH Büyüme Hızı (Reel-IMF):	%0,8 (2017: %1,4; 2016: %0,4)
GSYİH büyüme oranı:	%0,8
Kişi başı GSYİH:	6.380 USD
Enflasyon Oranı (Nisan 2019):	%4,4
İşsizlik Oranı (2019 1. Çeyrek):	%27,1
Toplam ihracat:	94,4 milyar USD
Toplam ithalat:	93,4 milyar USD
Ülkeye Giren Yatırım (UNCTAD-2018):	5,3 milyar USD akım; 129 milyar \$ stok
Yurtdışına Çıkan Yatırım (UNCTAD-2018):	4,6 milyar USD akım; 238 milyar \$ stok

Durum Tespiti ve Fırsatlar; Sahra-Altı Afrika'nın en gelişmiş ülkesi. Doğal kaynaklar ekonomisi. Ekonomik performans zayıf. İstihdam artışı sağlamak için yatırım zorunlu. Bölgesel serbest ticaret anlaşmaları (SACU-SADC) VE AGOA yatırımcı firmalar için önemli fırsatlar yaratmaktadır. Afrika Kıtasal Serbest Ticaret Alanı (ACFTA) önemli bir fırsat olarak görülüyor. Siyah Ekonomi Geliştirme Programı

(Black Economic Empowerment). Yabancı sermaye teşvikleri. Ülkemizin hedef Pazar ülkeleri arasında. Otomotiv ve oto yedek parça, inşaat malzemeleri, ev tekstili, hazır-giyim, demir ve çelik, elektrikli ev aletleri, gıda, kimyasallar-eczacılık ürünleri gibi pek çok sektörde ihracat imkanı bulunmaktadır.

Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki Türk Firmaları-Yatırımları;

- **Arçelik DEFY:** Bölgedeki en büyük yatırımcımız Güney Afrika'nın beyaz eşya firması DEFY'nin sahibi olan Arçelik. Arçelik Grubu, 100 yıldan eski bir marka olan DEFY'ı 2011 yılında satın aldı. Çok büyük bir yenileşme yaparak kendi know-how teknolojisini Güney Afrika'daki fabrikalara aktardı. Şu anda Sahra Altı beyaz eşya pazarının yüzde 40'ından fazlasını elinde tutuyor. DEFY markası, geçtiğimiz hafta buradaki yatırımlarını genişletti ve önümüzdeki 5 yıl boyunca 1 milyar Rand'lık ilave bir yatırım yapacağını açıkladı. Güney Afrika Hükümeti için çok önemli. Ticaret ve Sanayi Bakanı Rob Davies'in de açılışına katıldığı Durban'daki DEFY fabrikası büyütüldü. Böylece Arçelik, ilk kez burada da çamaşır makinası üretimine geçmiş oldu. Arçelik, Güney Afrika'da 3 binden fazla kişiyi de istihdam ediyor.
- **THY:** THY, dünya çapında önemli bir firmamız. Ama Güney Afrika'da özellikle öne çıkıyor; üç büyük başkente de uçuyor. Önümüzdeki dönemde uçuşlarının frekansının da artırılması söz konusu.
- **CISCO:** 7 yıl önce bir Türk şirketi olan DHT Holding tarafından 42 milyon dolara satın alınan Cape Town'da yer alan demir-çelik fabrikası; Cape Town Iron and Steel Company (CISCO).
- **LC Waikiki:** Geçtiğimiz yıl pazara giren önemli bir perakende şirketimiz var; LC Waikiki. LC Waikiki de dünyada perakende sektöründe 350'den fazla mağazasıyla bizim yüz akımız bir marka. Hızlı bir şekilde Afrika'ya açıldılar. Kenya'da varlar. Birçok Afrika ülkesinde varlar. Geçen sene de Güney Afrika'ya girdiler. Güney Afrika'nın büyük şehirlerindeki en büyük alışveriş merkezlerinde en geniş alanda mağazalarda konumlanıyorlar.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Demiryolu Taşımacılığı;

Güney Afrika'da demiryolu taşımacılığı çok önemli bir yere sahiptir. Bütün önemli şehirler birbiriyle raylı sistem ağıyla bağlıdır ve Afrika'nın en gelişmiş demiryolu sistemine sahip ülkesidir. Demiryolu taşımacılığı kamuya aittir. Güney Afrika'daki neredeyse bütün demiryollarında 1,067 mm lik ray açıklığı kullanılıyor. Bu sistem, 19. yüzyılda, ülkenin çeşitli yerlerinde bulunan dağlık bölgelerdeki yapım maliyetini düşürmek için seçilmiştir. Johannesburg-Pretorya ve Johannesburg-OR Tambo Havalimanı hattında faaliyette olan Gautrain banliyö sisteminde 1.435 mm (standart ölçü) kullanılıyor. Güney Afrika'daki demiryolu hatlarının % 50 ila % 80'i elektrifikasyonlandırılmıştır. Farklı tren türleri için farklı hat gerilimleri kullanılıyor. Çoğu elektrikli trenler 3000 V DC (havai hat) kullanıyor; bu genellikle banliyö hatları için kullanılıyor. 1980'lerde, özellikle demir cevherinin taşınması için kullanılan ağır yük hatlarında daha yüksek voltajlar (25 kV AC ve 50kV AC) kullanılmıştır.

Gelişmiş demiryolu ağı: Yük taşımacılığı hattı tüm Afrika kıtasının %80'ine tekabül ediyor; ancak demiryolu altyapısının geliştirilmesi ve modernize edilmesi ihtiyacı vardır. Rekabetçi ve verimli bir taşımacılık sisteminin geliştirilmesi ve sürdürülmesi Ulusal Kalkınma Planının temel hedeflerindedir.

Taşımacılık Alanındaki Stratejik Hedefler

-Sosyal ve ekonomik kalkınmaya hizmet edecek verimli ve bütüncül bir ulaştırma ağının temini

-Taşra ulaştırma altyapısının ve taşımacılık hizmetlerine erişimin geliştirilmesi

-Toplu taşıma sistemlerinin güçlendirilmesi

-Taşımacılık sektörünün istihdama katkısının artırılması.

Ulaştırma Bakanlığı 2019 bütçesi;

Demiryolu taşımacılığının yönetimi:	16,5 milyar Rand (1.2 Milyar USD)
Demiryolu altyapısı ve endüstri geliştirme:	10,1 milyar Rand (721 milyon USD)
Demiryolu operasyonları:	10,8 milyar Rand (771 milyon USD)

Demiryolu Yolcu Taşıma Kurumu (PRASA) :

Güney Afrika Yolcu Taşıma Kurumu (PRASA) ülkedeki çoğu demiryolu yolcu hizmetinden sorumlu Güney Afrika devletine ait bir kuruluştur. Dört çalışma alanından oluşur;

- Kentsel alanlarda banliyö demiryolu hizmetleri veren Metrorail,
- Bölgesel ve şehirlerarası tren seferleri yapan Shosholoza Meyl,
- Bölgesel ve şehirlerarası taşımacılık hizmetlerini yürüten Autopax ve
- PRASA'nın yönetiminden sorumlu Intersite.

PRASA (Demiryolu Yolcu Taşıma Kurumu)'nın orta vadede trenlerin yenilenmesi ve modernize edilmesi, yeni demiryolu taşıtlarının alımı, demiryolu sinyalizasyon sistemi ile depolar ve istasyonların modernize edilmesi için yatırım yapılmasından sorumludur.

TRANSNET;

Ülkede transnet firması yük taşımacılığında önemli bir yere sahiptir. Firmanın ayrıca liman işletmeciliği, boru hattı işletmeciliği ve mühendislik(Demiryolu araçları bakım onarımı) birimleri de mevcuttur.

TRANSNET FREIGHT RAIL;

Transnet'in en büyük birimidir. 38 binin üzerinde çalışanı mevcuttur. Afrika kıtasında 17 ülkede faaliyet gösteriyor. Ülkenin özellikle hammaddeye dayalı ihracat taşımacılığını tamamen veya çok büyük oranda bu birim gerçekleştiriyor. Yolcu taşımacılığı dahil ülkedeki tüm demiryolu hattının yönetiminden sorumludur. Amerika Birleşik Devletleri ve Hindistan'daki işletmecilerden sonra en büyük demiryolu işletmeciliği şirkettir.

TRANSNET ENGINEERING;

Transnet'in ileri imalat sanayi ayağını oluşturuyor. AR-GE ve mühendislik; imalat; yeniden imalat (remanufacturing) ve bakım-onarım hizmetleri konusunda Güney Afrika Cumhuriyeti, Afrika kıtası ve küresel ölçekte faaliyetleri bulunuyor. Transnet Freight Rail ve PRASA'ya demiryolu altyapısı ve taşıtlarının bakım ve onarımı konusunda mühendislik desteği veriyor. Yük ve yolcu vagonları, lokomotif üretimi ile bunların bakım-onarım hizmetleri üzerine faaliyet gösteriyor.

GIBELA;

2013 yılında kurulan kurulan Gibela tren ve demiryolu taşıtları üretim merkezi mevcut taşıt kapasitesinin güçlendirilmesi ve yenilenmesi için kilit role sahiptir. Gibela, Alstom-Güney Afrika ortaklı bir demiryolu araçları üreticisidir. Şirketin % 61'lik çoğunluk hissesi Alstom'a aittir. Afrika şirketleri Ubumbano Rail ve New Africa Rail sırasıyla % 30 ve% 9 hisseye sahiptir. Fabrika 60.000 m²

büyükliğünde ve yaklaşık 1.500 kişi istihdam edilmektedir. Fabrika yıllık 62 elektrikli set(EMU) yolcu treni üretme kapasitesine sahiptir. Firma 2013 yılında PRASA ile 10 yılı kapsayan 51 milyar Rand (3.65 milyar USD) değerinde 600 EMU set yani 3.600 araç için sözleşme imzalamıştır. Sözleşme minimum %65 yerli üretim şartı içermektedir, teslimattan sonra yedek parça temini ve teknik desteği de kapsamaktadır. 2014 yılında ilk 20 EMU X'Trapolis Mega treni Alstom tarafından Brezilya'da üretilmiştir. 2016 yılında Güney Afrika'da fabrikanın temeli atılmış olup 2017 yılında da üretime başlanmıştır. Geri kalan tüm araçlar 2028 yılına kadar bu tesislerde tesiste üretilecektir.

Güney Afrika'da Rail 2019 Fuar ve Etkinlikleri Sırasında Yapılan Önemli İşler;

- Kent Kart Firmamız 500 araçlık yolcu bilgilendirme, elektronik ücret toplama, mobil uygulama, otomatik araç yönetimi işi aldı ve Güney Afrika'da ofis açtı.
- Aselsan G. Afrika ofisinin açılışını yaptık.
- Er bakır yıllık Güney Afrika'ya 3000 Ton bakır satışını demiryolları sinyalizasyon ve altyapı ihalelerinde artırmak için görüşmeler gerçekleştirdi.
- BM Makina satış bağlantıları için Güney Afrika'da ofis açtı.
- Das Lager Rulman satış ofisi için görüşmeler yaptı.
- Raysimaş, Kardemir, RC Endüstri, Emreray, Berdan Civata ve Ulusoy Raylı Sistemler Transnet ve Gibela firmaları ile satış ve yatırım konusunda önemli görüşmeler yaptı.

Demiryolu Pazarına Girişte Dikkate Alınması Gereken Hususlar;

Taşımacılık sistemi kamu eliyle yürütülüyor. Bu kapsamda ilgili kurum ve kuruluşların alımları kamu alımlarına yönelik kriter ve şartlara tabi.

Siyahların ekonomiye katılımını güçlendirmeye yönelik BB-BEE programının bu kapsamdaki etkileri büyük.

Yerelleşme şartları:

- Demiryolu taşıtlarında minimum %65*
- Demiryolu sinyalizasyonunda genel olarak minimum %65*; parçalarda %40*-%100*
- Demiryolu altyapısında %90* (demiryolu ve ekipmanlarının bakımı için %70*; diğer parça ve işlemlerde %100*)

**yerli girdi temini Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından açıklanan kamu alımlarında tercihli sisteme tabi olmak için gerekli minimum eşik değerler.*

http://www.dti.gov.za/industrial_development/ip.jsp

TRANSNET Freight Rail Tedarik Prosedürleri:

- <http://www.transnetfreightrail-tfr.net/Supplier/Pages/Tender-Processes.aspx>
- <http://www.transnetfreightrail-tfr.net/Supplier/Pages/BBBEE-and-Procurement-Procedures.aspx>